

Орнаментальні мотиви, які прикрашали народний одяг завжди носили символічний характер.

З погляду ефективного розв'язання проблеми розвитку фантазії та уяви при моделюванні одягу, постає питання спрямованості занять прикладного циклу на ознайомлення студентів з традиціями народного декоративного мистецтва взагалі та, зокрема, народного вбрання.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Сьогодні народний одяг розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції – естетичну, пізнавальну, комунікаційну. Традиційно-побутовий костюм конденсує в собі мистецтво ткацтва, крою та декоративного оздоблення. Тому проблема дослідження української народного одягу, його функцій та символіки залишається актуальною і потребує подальшого вивчення.

Література.

1. Антонович С. А. Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Видавництво "Світ", 1992. – 270 с., іл.
2. Гасюк О. О. Степан М. Г. Художнє вишивання. Альбом. К.: Вища школа, 1981.
3. Кара-Васильєва Т. Чорноморець А. Українська вишивка. – Київ.: Либідь., 2002. – 160с.
4. Килюшєва М. Психологія моди. Санкт-Петербург: «Речь», 2001. – 192 с.
5. Рачицкая Е. Сидоренко В. Моделирование и художественное оформление одежды. Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002. – 305 с.

ПРОФЕСІЙНА ЗДАТНІСТЬ ЯК УМОВА ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Ткачук О. В.

Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського

Анотація. Розглядаються основні положення експериментального дослідження процесу формування професійної здатності майбутнього учителя образотворчого мистецтва до художнього навчання школярів в умовах системи художньо-педагогічної освіти.

Ключові слова. професійна здатність, художньо-педагогічна підготовка, методика навчального навчання.

Анотация. Ткачук О. В. Профессиональная способность как условие художественно-педагогической подготовки учителя изобразительного и декоративно-прикладного искусства. Рассматриваются основные положения экспериментального исследования процесса формирования профессиональной способности будущего учителя изобразительного искусства к художественному обучению школьников в условиях системы художественно-педагогического образования.

Ключевые слова. профессиональная способность, художественно-педагогическая подготовка, методика наглядного обучения.

Annotation. Tkachuk O.V. Professional ability as a condition of art - pedagogical preparation of the teacher graphic and arts and crafts substantive provisions of an experimental research process formation of professional

Постановка проблеми. Тенденції розвитку сучасної теорії вищої школи в Україні з усією очевидністю висувають до числа першочергових завдань питання формування та розвитку професійної здатності майбутнього вчителя в системі художньо-педагогічної підготовки майбутнього учителя образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Стандарт вищої педагогічної освіти вимагає від навчальних закладів педагогічної освіти сформувати у майбутніх вчителів систему умінь, що є наявністю здатності до здійснення професійних функцій. Отже, сучасною психолого-педагогічною наукою переглядається вся система освіти відповідно визначених ЮНЕСКО основних принципів європейської педагогічної школи та вимог Болонської конвенції, Стандарту вищої освіти України [10, 11].

В цьому контексті широко розглядаються питання професійного зростання професійної майстерності як стратегії подальшого розвитку вищої педагогічної школи у Європейському просторі освіти.

Аналіз досліджень та публікацій з окресленої проблеми. Практика світової та вітчизняної системи педагогічної підготовки вчителів окреслює активний пошук шляхів та форм формування та розвитку професійної здатності особистості до здійснення виробничих функцій у вирішенні питань навчання та виховання підростаючого покоління. У наукових дослідженнях Язюна І.А., Барбіної Є.С., Богданової І.М., Бондаревської В.С., Кічук Н.В., Курлянд З.Н., Мишикану В.М., Орлові В.Ф та ін. вчених визначені зміст, структура, методи і функції педагогічної діяльності вчителя. Так, в наукових працях Барбіної Є.С., Мишикану В.М. розглядаються загальнотеоретичні, організаційні і методичні передумови формування педагогічної майстерності [1,8], в наукових дослідженнях Курлянд З.Н. розкриває сутність і критерії професійної усталеності, фактори та дидактичні умови, що впливають на її формування [6], а Кічук Н.В. концептуально зазначає шляхи, фактори формування і розвитку творчої особистості вчителя [7]. В наукових працях

Бондаревської С.В. визначені теоретичні основи особистісно-орієнтованої освіти, що включають концепцію гуманістичного виховання і парадигму особистісно-розвиваючого навчання в сфері професійно-педагогічної підготовки бакалаврів і магістрів педагогічної освіти [2]. В дисертаційному дослідженні Орлова В.Ф. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук визначені теоретико-методичні засади, розроблено концепцію професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах, обґрунтовано принципи їх реалізації у художньо-педагогічної освіти окреслені педагогічні умови, розроблено і впроваджено навчально-методичний комплекс, спрямований на забезпечення професійне становлення та розвитку професійної культури вчителів, що містить в собі технологію професійного зростання та відповідну методику рефлексивних дій і систему тренінгових вправ [9]. Значна кількість досліджень присвячена проблемам підготовки вчителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (Бичкова Л.В., Григорєва В.Б., Кайдановська О.О., Міхова Т.В., Орлов В.Ф. Пічкур М.О. Резніченко М.І., Саган О.В., Щербина В.Г. та ін.).

Отже, в останні роки психолого-педагогічною наукою розглядаються теоретичні засади цілісної концепції професіоналізації, що є важливим для дослідження окресленого питання з визначеної проблеми.

Соціально значуща актуальність вирішення завдань художньо-професійної підготовки педагогічних кадрів в нових умовах розвитку суспільства й аналіз науково-методичних робіт провідних вчених, дозволяє дійти до висновку, що процес професійної художньо-педагогічної підготовки майбутніх учителів потребує розгляду проблеми формування у них професійних здатностей та оперативного застосування новітніх технологій для їх розвитку, як важливого напряму дослідження в сучасній психолого-педагогічній науці.

Розгляд питань формування та розвитку професійних здатностей у студентів вимагає змінення парадигм в змісті фахової підготовки за

кваліфікацією майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

Мета статті. Актуальність досліджуваної проблеми обумовили мету та завдання даної статті, а саме - розкрити педагогічні передумови формування професійної здатності випускників художньо-графічних факультетів до художнього навчання школярів.

Результати дослідження. Художньо-педагогічну підготовку ми розглядаємо як ступінь відповідності її дієвої спрямованості на реальний кінцевий результат відповідно запланованим меті та завданням професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, здатних здійснювати процес художнього навчання і естетичного виховання школярів.

Виходячи з необхідності розв'язання завдань дослідження та враховуючи головні напрями сучасного розвитку освіти, ми розглядаємо художньо-педагогічну підготовку майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва до здійснення професійних функцій та вирішення завдань як цілеспрямований процес формування доцільної системи умінь, що є наявністю професійних здатностей до художнього навчання школярів. Для формування та розвитку системи умінь, тобто здатності до вирішення завдань педагогічної діяльності – художнього навчання та естетичного виховання школярів, нами розроблено і впроваджено в навчальний процес систему навчально-методичного комплексу з дидактично змістовими лініями художньо-методичної підготовки студентів [12]. Дидактично змістовими лініями виступили: організаційна лінія, яка базується на основі комплексного підходу до процесу художньо-пізнавальної, розумово-практичної й творчої діяльності школярів та його функцій – прогнозування, планування, організація й здійснення контролю з необхідною регуляцією; комунікативно-інформаційна лінія, що складається з системи найважливіших художньо-мисленевих понять та

практичних способів дій на рівні вмій і навичок у всіх видах образотворчої діяльності, що формуються відповідно до вимог програми. Дидактично змістові лінії художньо-педагогічної підготовки, у процесі якої формуються і розвиваються професійні здатності до художнього навчання школярів, забезпечуються адекватним змістом завдань шкільної програми на підставах Державного стандарту загальної середньої освіти, яка полягає в забезпеченні культурно-художньої компетенції учнів в галузі мистецтва та його різновидів і жанрів [4]. Структурно-логічний зміст охоплює універсальні для всіх дидактично змістових ліній компоненти художньо-естетичної освіти школярів, які вирішуються у процесі художнього навчання школярів та процесі здійснення професійних функцій вчителя образотворчого й декоративно-прикладного мистецтва в системі його педагогічної діяльності. Доцільними й універсальним для всіх змістових ліній ми визначили такі компоненти:

- гносеологічний, що зумовлює історико-теоретичні пізнання мистецтва, закономірності його функціонування як основи художньої культури суспільства та духовно-естетичного розвитку особистості;

- перцептивно-аксеологічний, що зумовлюється такими способами дій, як сприймання, аналіз-інтерпритація, естетична оцінка явищ художньої культури, внаслідок яких повинна бути сформована ціннісна орієнтація школярів;

- праксіологічний, що детермінує активне художньо-творче пізнання-учіння та індивідуальне вираження у сфері образотворчої діяльності, результатом яких є опредмечення досвіду художньо-творчої діяльності. В сукупності вони окреслюють основні результати вивчення освітньої галузі «Художня культура» й забезпечують вирішення основних навчальних проблем, якими є «форма», «композиція», «колір», «об'єм та простір», «художні техніки, прийоми та способи зображення, художня мова».

Мета, завдання, зміст, методи і форми роботи визначалися відповідно функціонування виділених компонентів дидактично змістових ліній з

урахуванням вибору їх відносно вікових етапів художнього навчання школярів, що дозволяло ефективно забезпечити міжпредметні зв'язки. При розробці навчально-методичного комплексу для забезпечення процесу формування та розвитку професійної здатності до художнього навчання школярів особлива увага була приділена питанням оволодіння методикою наочного навчання, головним інструментарієм якого є педагогічний малюнок. У методичних рекомендаціях «Методика художнього навчання школярів» нами була визначена система вправ, за допомогою яких і формується якісний рівень умінь наочно пояснювати програмний матеріал, розвивається система вмінь у педагогічному малюванні, що є складовими методичної майстерності майбутнього вчителя образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва й найважливішою дидактичною умовою формування професійної здатності до художнього навчання школярів [12].

Технологія методики художнього навчання містила такі типи вправ: вправи з метою освоєння нового програмного матеріалу, вивчення об'єктів зображення; вправмо метою розвитку психофізіологічних особливостей сприйняття форми, кольору, простору тощо; технічні вправи з метою освоєння прийомів та способів роботи різними матеріалами та визначення їх зображальних можливостей; вправи з проблем формоутворення, кольору, простору, композиції, зображально-виражальних засобів; вправи з метою виявлення образного стану об'єктів зображення, мотивів в залежності від способу та прийомів відтворення візуального образу та інші. Ці вправи ми застосовували з метою створення проблемної ситуації, актуалізації пізнавального пошуку, на основі якого формуються нові поняття з основ художньої грамоти. Навчально-пізнавальним вправам ми відводили головне місце в технології наочно-методичного забезпечення процесу художнього навчання школярів, тому що вони застосовуються для первинного ознайомлення учнів з мовою образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, спрямованих на формування художньо-творчих способів практичних дій, формування художньо-образного мислення в матеріалі. У їх

основі лежить принцип супідрядності і теоретичного випереджування, тому що наочно-інформаційне забезпечення процесу пізнання-учіння має передувати засвоєнню тих вихідних теоретичних положень, що визначають зміст для виконання практичних дій художньо-творчої діяльності. Заняття педагогічним малюнком, як показали результати дослідження, є продуктивним чинником для оволодіння методичним інструментарієм педагогічної технології художнього навчання школярів основ образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, зумовлює формування та розвиток професійної здатності до вирішення завдань вчителя-предметника, спонукає до постійного творчого пошуку нових методичних прийомів забезпечення формування якісних рівнів художньо-естетичної освіти школярів.

Результати дослідження засвідчили, що визначені умови забезпечують оптимальність формування професійно значущої здатності випускників художньо-графічного факультету до художнього навчання школярів, котра характеризується рівнем умінь вирішувати завдання педагогічної діяльності вчителя образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Якісна характеристика рівнів сформованості професійної здатності до художнього навчання учнів на заняттях з предмету «Образотворче мистецтво» складає 69,2% після формуючого експерименту у студентів.

Таким чином, ми дійшли **висновку**, що професійна здатність до художнього навчання школярів є системоутворюючим чинником педагогічної діяльності, що виявляється в системі сформованих умінь і готовності методично й творчо вирішувати завдання процесу художньо-естетичної освіти школярів.

Подальший напрям дослідження ми вбачаємо у розгляді цієї проблеми в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців з урахуванням професійно-діяльнісного підходу до процесу навчання-учіння відповідно вимог Болонської системи освіти та сучасних методів викладання

образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва в загальноосвітній школі різного типу.

Література

1. Барбина Е.С. *Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования.* -К., 1997.
2. Бондаревская Е.В. *Педагогическая наука: концепции, парадигмы, инновационная деятельность.* Электронный педагогический журнал. Выпуск №1, сентябрь, 1988. -С.7—13.
3. Болонський процес: Документи /Укладачі: З.І.Тимошенко, А.М.Грехов та ін. -К., 2004.
4. Державний стандарт загальної середньої освіти. Художня культура //Мистецтво і освіта. 1997.-№3.-С.2-10.
5. Педагогічна майстерність: підручник /Л.А.Зязюн та ін.; За ред. Л.А.Зязюна.-К., 1997.
6. Кураєнд З.Н. *Професійна уставленість вчителя – основа його педагогічної майстерності: учбовий посібник.*-Одеса, 1995.
7. Кичук Н.В. *От творчества учителя к творчеству ученика: Пособие для студентов пед. Институтов.-Измаил, 1992.*
8. Мыльдыкану В.М. *Педагогическая техника и мастерство учителя: Монография.*- Кишинев, 1991.
9. Орлов В.Ф. *Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Автореферат дис. на здобуття ступеня доктора пед. наук.-К., 2004.*
10. Степко М.Ф. *Модернізація вищої освіти України і болонський процес./Освіта України.-2004, 10 серпня (60-61).*
11. *Текст Болонской декларации. –Интернет-ресурс: <http://donetsk.ua/Rosstan/bologna.html>*
12. Ткачук О.В. *Методика художнього навчання ікоавтірі: Методичні рекомендації. /За ред. М.І.Резніченка.-Одеса, 2000.*

ДО ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЙ МИСТЕЦТВА НОВІТНЬОГО ЧАСУ:

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯКИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ

Удріс І.М.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядаються найпоширеніші визначення в історії мистецтва ХХ століття. На основі аналізу фахової літератури та мистецьких творів подається авторське тлумачення провідних понять.
Ключові слова. мистецтво ХХ століття, модернізм, український авангард, мистецтвознавська термінологія.

Анотация. Удрис И.Н. К вопросу преподавания истории искусства современного времени: характеристика некоторых понятий и терминов. В статье рассматриваются наиболее распространенные определения в истории искусства ХХ столетия. На основании анализа специальной литературы и произведений искусства подается авторская трактовка ведущих понятий.
Ключевые слова. искусство ХХ столетия, модернизм, украинский авангард, искусствоведческая терминология.

Annotation. Udris I.N. To a question of teaching of a history of art of modern time: the characteristic of some concepts and terms. In the article the most widespread determinations are in history of art XX centuries. On the basis of analysis of the special literature and works of art author interpretation of leading concepts is given.
Keywords. art of XX century, modernism, the Ukrainian avant garde, art criticism terminology.

Постановка проблеми. В умовах самостійного державотворення та утвердження національної ідентичності в Україні відбуваються суттєві зміни в оцінках минулого та пошуках нових шляхів розвитку вітчизняної культури. У